

ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОСВЕТА НА БЪЛГАРИТЕ В БРАИЛА (XIX – XX в.)

доц. к.ф.н. Евлоги ДАНКОВ

Университетското издателство “Св. св. Кирил и Методий” отпечата книгата на проф. д-р Марин Люлюшев “Българската просвета в Браила XIX – XX в.” Учебното помагало е най-новото съчинение на Марин Люлюшев, написано в резултат от задълбочени научни проучвания в български и румънски архивохранилища за българското просветно дело в Браила. Други по-важни съчинения на автора са следните: “По някои проблеми на вузовската дидактика” (1976), “Банат и българската просвета” (1981), “Педагогика на висшето образование” (в съавт., 1984), “Методология и методи на историко-педагогическите изследвания (в съавт., 1989), “Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането” (1986), “Българската просвета в Букурещ” (1989), “Формирането на просветно развитие на българската колония в Галац” (1981), “История и педагогика на българското образование” (в съавт. 1993) и др.

В книгата си Марин Люлюшев се спира на основните въпроси, свързани с формирането на българската колония в Браила. След това авторът дава обща характеристика на българската просвета в Браила през Възраждането. Специално внимание се обръща на социално-икономическите и политическите предпоставки за осъществяването на просветното движение сред българската емиграция в Браила. Първите по значение успехи на българската просвета авторът свързва с името на Добри Войников — учител, драматург, общественик. Значителен принос в по-нататъшното развитие на българското дело има Васил Друмев (по-късно известен като митрополит Климент Браилски). Последният е бил ректор на Духов-

ната семинария в Петропавловския манастир.

Важно място в книгата авторът отделя на Тодор Пеев, изявил себе си като педагог, книжовник, публицист и общественик. В завършващата глава на книгата се разглежда просветното развитие на българското население в Браила след обявяване независимостта на Румъния. За да се добие по-ясна представа за просветната дейност в Браила, авторът привежда данни относно числеността на основните националности, които живеят в Браила. През 1882 г. в града е имало общо 2 500 семейства. От тях българските са 1 800, гръцките — 1 400, еврейските — 600 и др. В процентно отношение обаче, социалната реализация принадлежи на третата националност. Религиозните съчинения на последната, за разлика от всички други религиозни съчинения по света, обучават и предават опит за най-ефективно икономическо облагодетелстване. На този фон проф. Люлюшев обръща внимание, че през 70-те години в Браила е имало 8 православни храма, от които 1 български, 8 начални училища за момчета, 7 — за момичета, 1 реална гимназия, 1 класическа гимназия, 1 основно училище за момичета, както и 4 частни училища за момчета и 5 — момичета.

За дейността на Браила като търговско средище може да се съди от интензивността на стоково-паричните отношения. Така например, експортът през 1888 г. в Браила достига 648 219 459 кг на стойност 83 083 681 леи. Разбира се, водещи в това отношение са евреите, тъй като християнската православна религия не разрешава забогатяване, за да не се пречи на богоиз-

брения народ. По тази причина българската просвета в Букурещ не е могла да се разгърне пълноценно, понеже никога не е разполагала с достатъчно средства. Дори Васил Друмев загубва повече време да търси икономическо обезпечаване на педагогическата дейност, отколкото да се занимава с обучение.

Проф. Марин Люлюшев доказва убедително, че българското частно училище в Браила се открива в 1861 г. Това е същата година, в която е отпечатана първата логика на племенника на Петър Берон — Васил Берон. В трите класа на това училище са изучавани следните по-важни дисциплини: четене на срички и писане, писане и смятане с цели числа, вероучение, четене и краснопис, граматика, география — континенти, морета, океани, етимология на езиците, елементи на общата история, писмени упражнения и декламации. Днес ние можем да дадем висока оценка на това обучение, което по един доста ефективен начин приобщава завършилите училището към духовните ценности на цивилизацията.

Интересно, че по повод на тържественото възпоминание по случай една година от смъртта на “големия български патриот, дипломат, публицист, писател и революционер” Георги Сава Раковски, Добри Войников не без основание го нарича “кавур-Гарибалди български” (с. 56). Това обяснява откъде Георги Сава Раковски приема масонското си посвещение. Последното е свързано с революционната дейност на световноизвестния масон Гарибалди. Към тази традиция, по всяка вероятност, има отношение и Българският таен революционен комитет.

В Браила е участвувал и Милан К. Миланов от Лясковец — “дългогодишен предосвободенски просветен деец”. В театралната дейност на “Добри Войников активно участие взема и Христо Ботев”. В Браила Христо Ботев пристига през 1867 г. “с надеждата да посъбере малко средства и да продължи пътя си за Одеса, където да продължи образованието си” (с. 54). Известно

е, че Ботев също е бил под силното влияние на червените революционни настроения. Съществен дял в осъществяването на българската просвета има отец Натанаил, архимандрит от Добровския манастир в Яш. Той внушава идеята училището да се превърне в пансион, “като част от средствата за издръжката му ще бъдат осигурени от него, а останалата част — да бъде събрана от браилските заможни колонисти” (с.45).

Проф. Люлюшев достига до извода, че “през 60 – 70-те години на XIX в. Браила се издига като най-крупното културно средище на българската емиграция в Румъния. Тя става център на българската журналистика, книгопечатното дело, литературното творчество, научната дейност и педагогическата мисъл” (с. 159). Най-забележително е, че в Браила “се печатат 21 български възрожденски емигрантски вестници и списания “Българска пчела” (1863 – 1864), “Дунавска зора” (1867 – 1870), “Дума на българските емигранти” (1871), “Възраждане” (1876), “Зорница” (1864), “Духовни книжки” (1864), “Периодическо списание” (1869 – 1877), “Браилски телеграф” (1874), “Urbanulu” (1874 – 1877), “Гражданин” (1871), “Български лъв” (1876), “Хъш” (1877), “Оса” (1871), “Кукуругу” (1870), “Хитър Петър” (1870 – 1873), “Петел” (1872), “Клепало” (1872), “Юнак” (1876), “Момче” (1876), “Михаил” (1875), “Жалба” (1874) [с. 159].

Новоиздадената книга на проф. Марин Люлюшев е предназначена за допълнение и разширение на учебно съдържание по дисциплината история на педагогиката и българското образование. Тя представлява интерес за студентите от педагогическите факултети в страната, в системата на СДК за получаване на учителска правоспособност. Несъмнено учебното пособие ще бъде полезно за студентите от институтите за детски и начални учители, и всички, които се интересуват от състоянието на българския духовен живот в Браила.